

03.07.2018

Hva kjennetegner regioner som vokser?

Faglig innspill til hvordan Bystrategi Grenland skal nå definerte mål

Rapport 16-2018

Rapport nr. 16-2018 fra Samfunnsøkonomisk analyse AS

ISBN-nummer:	978-82-8395-007-6
Oppdragsgiver:	Bypakke Grenland
Forsidefoto:	Ibsenparken i Skien rundt 1900. Wikipedia, R. Nyblin
Tilgjengelighet:	Offentlig
Dato for ferdistilling:	3. juli 2018
Forfattere:	Rolf A. Røtnes og Vegard S. Flatval

Samfunnsøkonomisk analyse AS

Borggata 2B

N-0650 Oslo

Innhold

Oppsummering av byvekstimplikasjoner for Grenland	4
Hva kjennetegner byer som vokser? Implikasjoner for Grenland	5
1.1 Byers tetthet er kilde til økonomisk vekst	5
1.2 Byer har oppstått der det handles, besluttes eller utvikles kunnskap	5
1.3 Ikke alle byer vokser	7
1.4 Endringer i teknologi, markeder og inntekt øker etterspørselen etter mennesker med høy utdanning	9
1.5 Økningen i etterspørsel etter høy kompetanse trekker virksomheter til byenes sentrum	11
1.6 Også flere mennesker, spesielt unge voksne, vil bo i byenes sentrum	12
1.7 Byer på Østlandet får drahjelp fra Oslo. Grenland må klare seg selv	14
1.8 Grenlands industrielle styrkepunkter er et fortinn som kan forsterkes	15

Oppsummering av byvekstimplikasjoner for Grenland

Bypakke Grenland har bedt Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA) oppsummere hva litteratur og regionale analyser kan si oss om kjennetegn ved byer som vokser. Bakgrunnen er at SØA har gjennomført flere prosjekter med dette som tema. Vi viser i denne sammenheng spesielt til et større arbeid for NHO i forkant av NHOs årskonferanse i 2015.¹ Internasjonal og norsk forskning på feltet er senere også oppsummert i Produktivitetskomisjonens første rapport.² Rapporten gir vi en kortfattet oppsummering av sentrale innsikter fra denne litteraturen med relevans for Grenland.

Basert på den faglige gjennomgangen har rapporten følgende anbefalinger til videre arbeid med utvikling av byregionene i Grenland:

- Grenland trenger videreutvikling av sine to bysentre for å stimulere egen vekst.
- Det er avgjørende at byene i årene framover klarer å tiltrekke seg både kunnskapsbaserte virksomheter og innbyggere med høyere og relevant kompetanse.
- Tilrettelegging for næringsetablering i sentrum blir særlig viktig.
- Grenland har begrenset tilstedeværelse av høyere utdanningsinstitusjoner, som normalt er viktig for byvekst. Videreutvikling av Universitet i Sørøst-Norges campus i Porsgrunn er i denne sammenheng av stor betydning. Trolig er det viktig for campusens langsiktige attraksjonskraft om den lokaliseres i eller tettere på sentrum av Porsgrunn, dersom det er muligheter for det.
- Myndighetsutøvelse er i Norge en reell kunnskapsnæring. For å støtte opp under en viktig sentrumsutvikling er det trolig mange gevinster å hente dersom offentlig virksomheter lokaliseres i sentrumsområdene. Signaleffekten til andre kunnskapsvirksomheter kan være stor. (Også omvendt – det er sterke negative signaleffekter av å spre offentlige virksomheter langt fra sentrum.)
- Framkommelighet blir viktig, både til sentrum, innad i sentrum og mellom Skien og Porsgrunn sentrum. Økt tetthet tilsier at det bør legges til rette for både kollektive trafikk-løsninger, samt sykkel og forgjengerløsninger. For byutviklingen vil det være en klar fordel om sentrale kollektive knutepunkter er i eller tett på sentrum av byene
- Vakre nære rekreasjonsmuligheter får økende betydning ettersom byene vokser. Her har Skien og Porsgrunn et særlig godt utgangspunkt med vannspeil og variert topografi. Selv i de aller største byer legges det stor vekt på å ta vare på og videreutvikle grøntarealer og vannspeil som attraktive rekreasjonsområder.

¹ Se <https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/ak/damvad-effektive-byregioner---endelig.pdf>. Selskapet Damvad Norge er nå fusjonert med Samfunnsøkonomisk analyse.

² Se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-1/id2395258/sec1>, kapittel 7.

Hva kjennetegner byer som vokser? Implikasjoner for Grenland

I det følgende gir vi en oppsummering av sentrale innsikter fra litteratur og faglige analyser om hva som driver byvekst med relevans for Grenland. Vi starter først med noen betraktninger om hvorfor vi i det hele tatt har byer, før vi diskuterer hoveddrivkreftene for byvekst.

1.1 Byers tetthet er kilde til økonomisk vekst

At byer vokser er ikke noe nytt. Hele begrunnelsen for at mennesker klumper seg sammen i byer, er at byer gir mange økonomiske fordeler både for menneskene som bor der og virksomheter.

Viktigst er at alle former for kommunikasjon blir enklere. Det blir enklere å gjøre avtaler med mennesker (og virksomheter) i nærheten. Det blir enklere å få oversikt over tilbud (for mennesker og virksomheter). Det blir enklere å handle med hverandre. Og det blir enklere å rekruttere nye medarbeidere når det allerede er mange mennesker i nærheten.

Jo mer spesialisert en virksomhet er, jo større er verdien av å være lokalisert i en by. Handelsvirksomheter som selger små produkter trenger ikke en stor andel av alle innbyggere som kunder, hvis antallet innbyggere er høyt. Det er grunnen til at så mange spesielle butikker eller opplevelsestilbud bare finnes i store byer.

Det samme gjelder for virksomheter som trenger medarbeidere med spesielle kunnskaper. Virksomhetene må vite at det finnes ny kompetanse i nærheten om noen slutter eller vekst krever flere medarbeidere. Slike virksomheter oppstår i (eller søker seg til) steder hvor det er mange med spesialkompetanse. Normalt vil det være et større sted, dvs en by. Av samme grunn som virksomheter må være der kunnskapen er, så søker menneskene dit de kan benytte egen kunnskap. Slik oppstår klyngetendenser som er selvforsterkende. Det er grunnen til at vi ikke finner samme type kompetanse over alt og i alle byer.

De siste årene har økonomer lagt økende vekt på at også alle former for idéutvikling er enklere i byer. Uansett skjer de fleste innovasjoner i byer, noe som igjen er den viktigste kilden til økonomisk vekst både i byene og i moderne økonomier generelt.

1.2 Byer har oppstått der det handles, besluttes eller utvikles kunnskap

Byer har oppstått av mange grunner, noen tilfeldige, andre gjennom beviste valg. Tre grunner peker seg ut. Steder velegnet som møtested for handel blir etter hvert større byer. Senter for politikk og myndighetsutøvelse blir etter hvert byer. Eksempelvis er dagens København i Tyskland en direkte følge av etableringen av en romersk militærforlegning i år 38 f.kr. Viktige sentra for kunnskap, som universitet, blir byer. Ofte kombineres disse tre kildene til byvekst – handel, myndighetsutøvelse og kunnskapsproduksjon – og virker gjensidig forsterkende for hvilke oppgaver som etterspørres og dermed hvilken sysselsetting som utvikles.

I sum ser vi en klar sammenheng mellom vekst i sysselsetting og vekst i innbyggertall, se figur 1, som viser denne sammenhengen for Norge de siste årene.

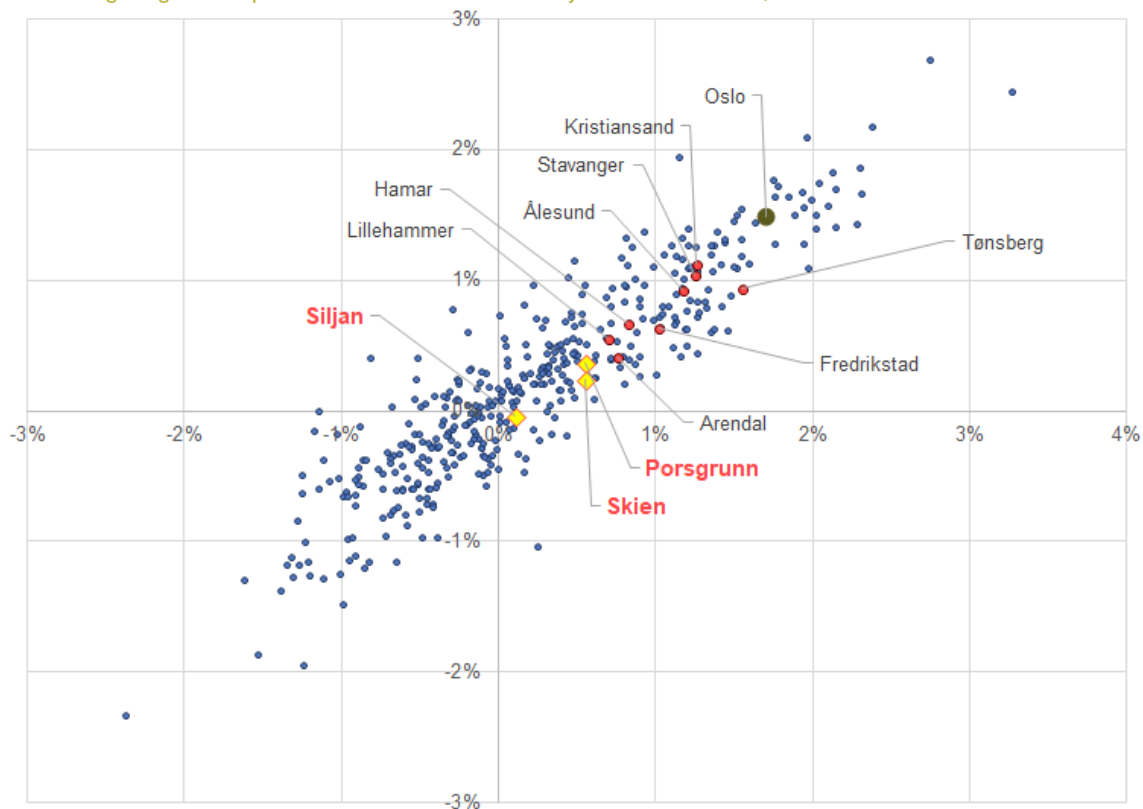
Det er også flere grunner til at ikke alle bor i byer eller alle virksomheter er lokalisert i eller nær byer. Byer innebærer trengsel og økte priser på areal og innsatsfaktorer. Gjennom historien har byene løst ulike trengselsproblemer etter hvert som de har oppstått (om enn etter betydelig tid med problemer). Et klassisk eksempel er utbygging av kloakksystemer, som mange byer den dag i dag har problemer med. Et annet eksempel er utvikling av kollektivtrafikk, som har blitt helt avgjørende for effektiv persontransport i større byer.

Uansett innebærer tilstrømming til byer – spesielt byer i vekst – prisøkning på arealer. For virksomheter som ikke trenger nærhet til andre vil det da være en fordel å lokalisere virksomheten utenfor byene. Ansattes behov for å redusere transporttid til arbeid, har igjen gitt opphav til fortetting (av mennesker og tjenestevirksomheter) rundt slike virksomheter i mindre tettsteder.

Det sammen gjelder virksomheter som er intensive i bruk av naturbestemte innsatsfaktorer fra landbruk, hav, skog, fjell eller energi (som vannkraft). Slike virksomheter – og menneskene som jobber der, vil bosette seg der tilgangen til naturressursene er best

Figur 1

Samvariasjon mellom befolkningsvekst i en kommune (X-akse) og sysselsatte personer i samme kommune (y-akse). Gjennomsnittlig årlig vekst i perioden 2000-2016. Korrelasjonskoeffisient = 0,91

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

1.3 Ikke alle byer vokser

I alle OECD-land har byregionene de siste tiårene vokst raskere enn resten av landet. Utviklingen har gått noe senere i Norge enn i de fleste andre OECD land, men også hos oss vokser nå byregionene raskere enn resten av landet. Og det er de største byregionene som vokser raskest, se figur 2.

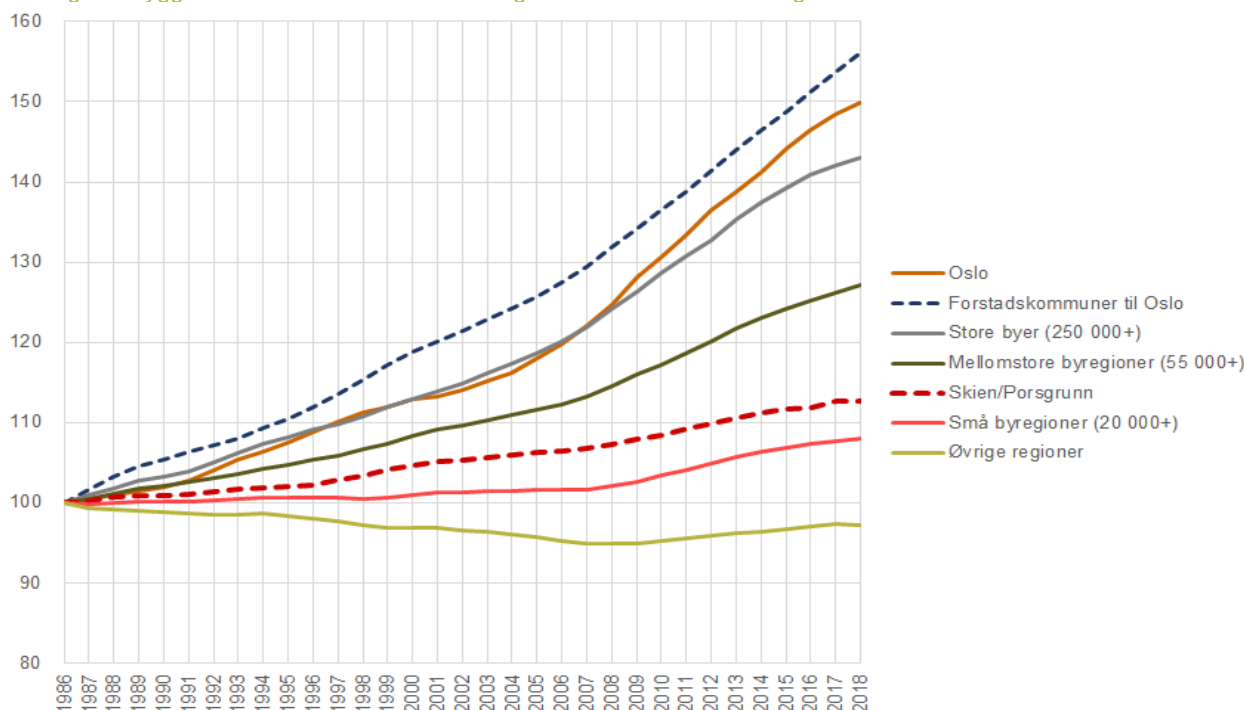
Men ikke alle byer vokser like mye. Også når vi tar hensyn til ulik størrelse i utgangspunktet ser vi at noen byer vokser langt raskere enn andre. I enkelte deler av OECD-områder er det også byer som minsker, typisk som følge av nedleggelse av store virksomheter. En undersøkelse fra USA viser at de 50 byene med høyest verdiskaping per innbygger i 2001 hadde økt avstanden til resten av USA med

26 prosent fjorten år senere.³ Inntektsforskjellene har medført økende forskjell i befolkningsvekst.

Også i Norge ser vi at veksttakten både i inntekt og innbyggertall varierer mellom byene. Oslo og dets forsteder er i en særstilling. Her er innslaget av høyinntektsnæringer og variasjonen i næringslivet vesentlig større enn i resten av landet. Opphopning av enkelte næringer i og rundt Oslo er kanskje den mest iøynefallende samfunnsgeografiske endringen i Norge i dag.

Figur 2

Utvikling i innbyggertall for norske økonomiske regioner 1986-2018. Utviklingen er indeksert med 1986 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

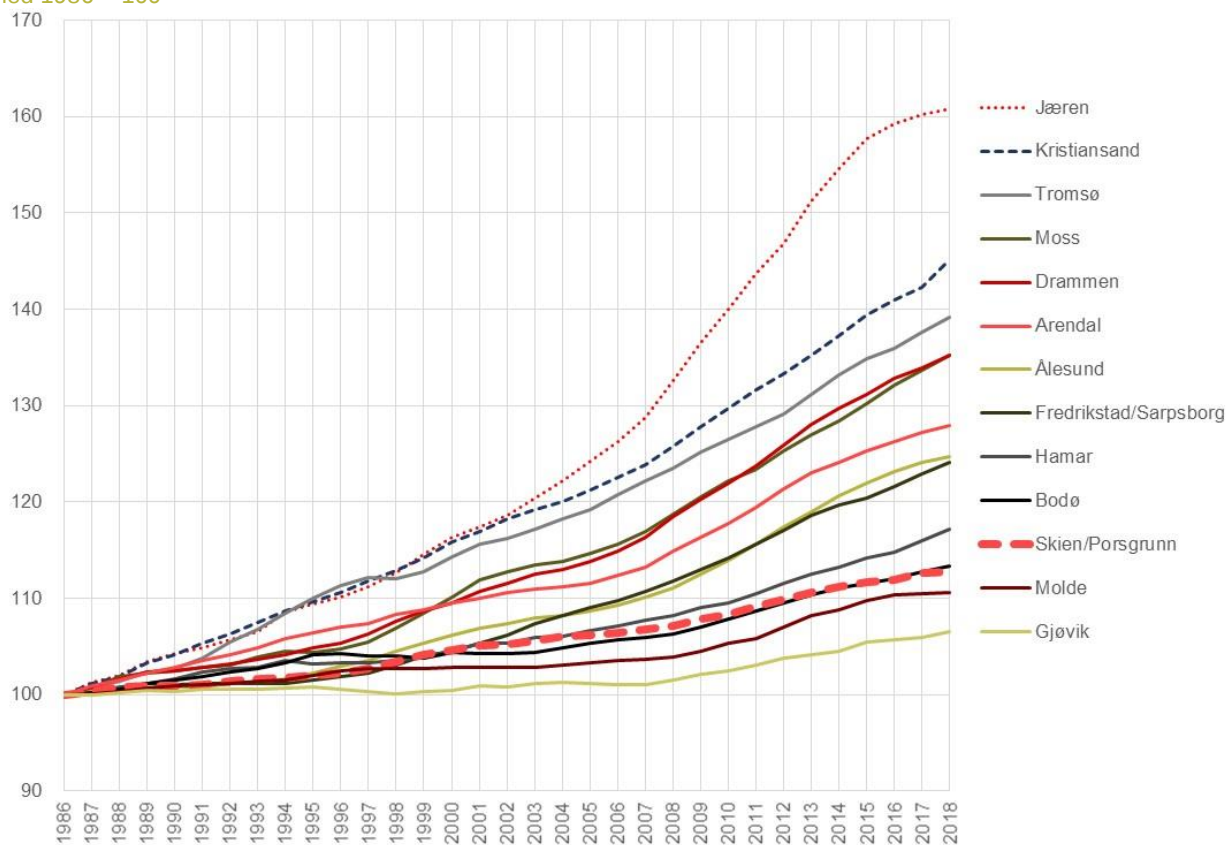
³ Se tidsskriftet The Economist 12. mars 2016.

Vel så interessant – og muligens bekymringsfullt – er at variasjonen mellom de mellomstore byene øker, jf. figur 3. Forskjellene slår blant ut i økende forskjeller mellom hvor mange arbeidsmuligheter og tjenestetilbud et sted gir tilgang til.

I figur 4 er dette oppsummert i form av SSBs nye sentralitetsindeks.

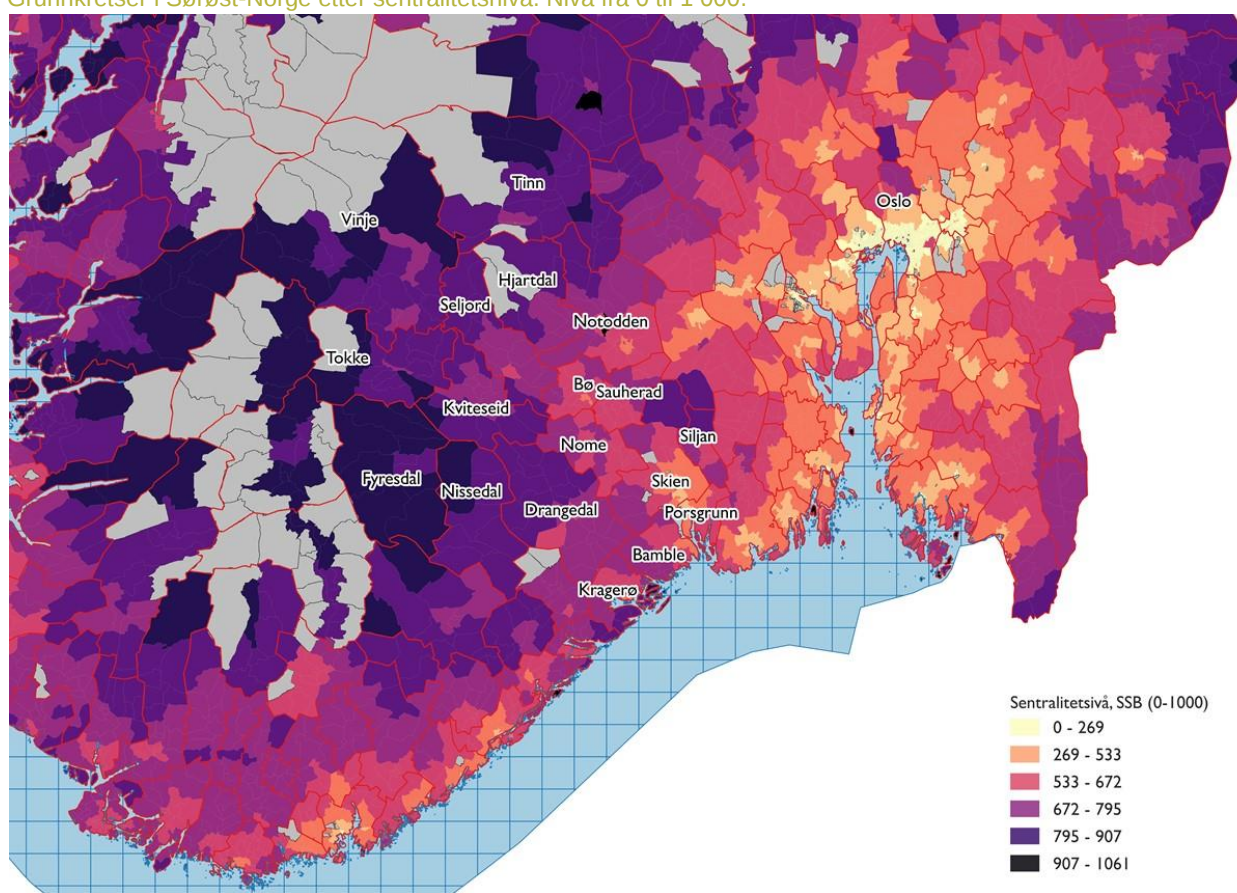
Figur 3

Utvikling i innbyggertall for norske mellomstore byregioner (økonomiske regioner). 1986-2018. Utviklingen er indeksert med 1986 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Figur 4
Grunnkretser i Sørøst-Norge etter sentralitetsnivå. Nivå fra 0 til 1 000.⁴

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

1.4 Endringer i teknologi, markeder og inntekt øker etterspørselen etter mennesker med høy utdanning

En hovedforklaring til de økende forskjellene mellom byenes veksttakt er koblet til globale endringer i teknologi og kunnskapsetterspørsel.

I de aller fleste land er det to typer næringer som vokser som andel av økonomien: helse- og omsorg og forretningsmessige tjenesteyting.

Forretningsmessig tjenesteyting er en gruppe næringer som leverer en rekke spesialtjenester til andre virksomheter, som ulike typer rådgivning (økonomisk, juridisk, teknisk), IKT-tjenester, reklame og annonsering, forskning og utvikling, hovedkontortjenester, samt tjenester som utleievirksomhet og vaktjenester og annet. Størst vekst

⁴ SSB lanserte høsten 2017 en ny sentralitetsindeks på kommunenivå. Indeksen gir et mål på kommunenes sentralitet. Beregningen av den nye sentralitetsindeksen er basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser. Landets 426 kommuner per 1. januar 2017 er delt inn i om lag 13 500 grunnkretser. SØA har fått tilgang til indeksdata på grunnkretsnivå.

Indeksen er sammensatt av to ulike delindekser:

- 1) Antall arbeidsplasser de som bor i den enkelte grunnkrets kan nå i løpet av 90 minutter og 2) Hvor mange ulike typer av

servicefunksjoner (varer og tjenester) de som bor i den enkelte grunnkrets kan nå med bil i løpet av 90 minutter.

Indeksen har verdier fra 0 (kun teoretisk mulig) til 1000 langs en kontinuerlig skala. Den kontinuerlige skalaen (kontra bruk av terskelverdier) gjør det mulig å sammenligne indeksen på tvers av kommuner og grunnkretser. Nærmere forklaring av metoden og indeksen kan finnes hos SSB (<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/ny-sentralitetsindeks-for-kommunene>).

finner vi i tjenester med stort innslag av arbeidskraft med høy eller spesialisert kompetanse, herunder IKT-tjenester, jf. figur 5.

I Norge har veksten i ressursbaserte næringer som petroleum og akvakultur vært en særegen vekstfaktor de fleste andre land har manglet.

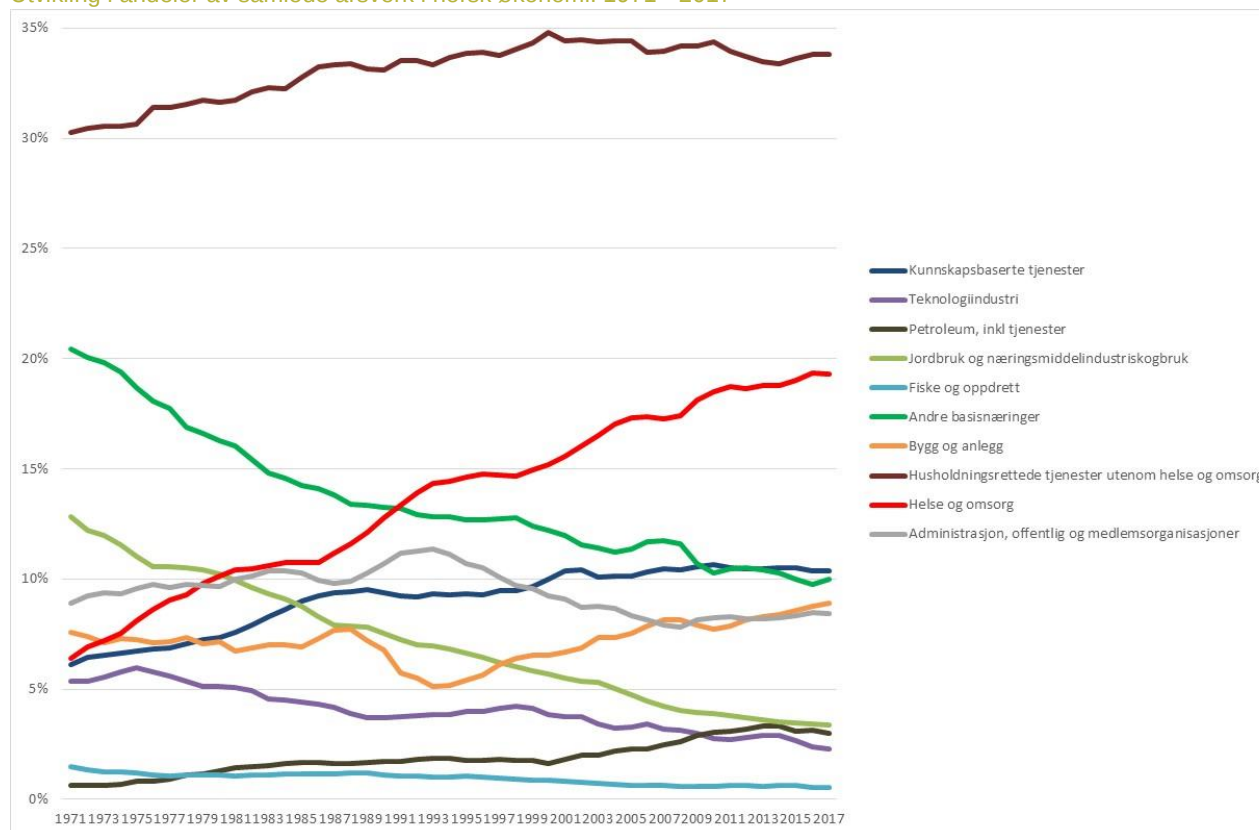
Helse- og omsorg vokser både som følge av endringer i befolkningssammensetningen og som følge av større vektlegging av nettopp helse og omsorg etter hvert som samfunnene blir rikere.

Forretningsmessige tjenester vokser som følge av at kommersielle verdikjeder blir mer komplekse og krever innsats fra mange flere spesialiserte virksomheter for å kunne gi kundene ett fullgodt produkt.

Selv om det er langt flere årsverk knyttet til alle mulige husholdningsrettede tjenester som varehandel, servering, frisørtjenester o.a., er sysselsettingen i disse næringene i stor grad bestemt av hvor befolkningen bosetter seg og hvilken inntekt de har.

Det er utviklingen i virksomheter som produserer varer eller tjenester som kan handles med over lange avstander (basisnæringer) som er hovedkilden til endringer i samlet inntekt. Noen basisnæringer som tidligere betydde mye for samlet sysselsetting, betyr ikke like mye mer, som industri og primærnæringer. Årsaken er dels produktivitetsvekst, dels at produksjonen kan skje til lavere kostnader andre steder og dels at behovet for produktene har endret seg.

Figur 5
Utvikling i andeler av samlede årsverk i norsk økonomi. 1971 - 2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Note: Utviklingen viser utvikling i årsverksandeler. Det betyr at næringsgrupper som vokser i takt med norsk økonomi har uendret andel. Økende andel betyr at næringsgruppen vokser raskere enn norsk økonomi som helhet, og omvendt. Oversikten viser samtlige årsverk i norsk økonomi og er hente fra Nasjonalregnskapet.

Andre basisnæringer har fått økende betydning. Store globale endringer i så vel markeder som teknologi har gitt langt større etterspørsel etter kunnskapsprodukter av alle slag. Økende etterspørsel etter IKT-løsninger står i en særstilling. Konsekvensen har blitt en økende etterspørsel etter arbeidskraft med høy formell kompetanse. Den gradvise økningen i etterspørsel etter arbeidskraft med høy kompetanse finner vi igjen i alle OECD land.

1.5 Økningen i etterspørsel etter høy kompetanse trekker virksomheter til byenes sentrum

For byene har den økende økonomiske betydningen av kunnskapsbaserte tjenester fått stor betydning. Selv om en kunnskapsbasert virksomhet i prinsippet kan være hvor som helst, lokaliserer de fleste seg i økende grad i byene – og framfor alt i byenes sentrum eller nær byenes sentrale kommunikasjonsknutepunkt.

Årsaken er at sentrumsnærhet gjør det enklere å holde på og tiltrekke seg nøkkelpersonell, som enten fortrekker å bo sentralt (det er vanlig blant unge) eller utenfor bykjernen (litt eldre). For virksomhetene er det viktig at de kommer lett til jobb uansett hvor de bor. Da blir lokalisering i sentrum av byene viktig, typisk nært knutepunkt for kollektivtransport.

Kraften i denne tendensen kan anskueliggjøres med to eksempler:

- omlag halvparten av alle ansatte i norsk IKT-næring arbeider i to kommuner – Oslo og Bærum.
- Oslo S er landets mest attraktive lokaliseringssted for alle virksomheter som krever spesialkompetanse. En rekke større kunnskapsvirksomheter har de siste årene valgt å lokalisere seg meget nær dette kommunikasjonsknutepunktet. Eksempelvis flyttet den norske spillprodusenten Funcom i 2017

fra Lysaker (!) til Oslo sentrum av hensyn til sin ansatte.

De siste årene har økonomer i mange land vært meget opptatt av hva som er viktig for hvor folk med høy kompetanse bosetter seg, se bl.a. Produktivitetskommisjonens første rapport. De fleste studier understreker at tilgang til et mangfold av så kalte urbane goder er blitt viktigere for stadig flere. Urbane goder omfatter et mangfoldig tjenestetilbud, kultur, og rekreasjonsmuligheter.

For å være attraktivt som bosted er det viktig at omgivelsene oppleves både som spennende, trygge og pene på samme tid. Enkeltindivider legger ulike ting i slike begreper, men det er en klar tendens til at alle byer i vekst legger stor vekt på å gjøre sentrumsområdene både vakrere, enklere å bevege seg i og med god tilgang til arbeidsplasser i sentrum. Det er videre en klar tendens bort fra en regulering som planlegger for næringsvirksomhet ett sted og boliger et annet sted. I attraktive sentrumsområder er det blandingen som skaper følelsen av å være der det skjer.

For mellomstore byer kan den økte økonomiske betydningen av velfungerende og attraktive sentrumsområder være særlig viktige. For det første er det mange norske bysentra som framstår som lite næringstette. I stedet for å synliggjøre pulserende næringsaktivitet, kan bysentrumet risikere å se litt søvnige ut midt på dagen. Både kunnskapsbaserte virksomheter og deres ansatte, foretrekker normalt å være nær andre, både for å trygge oppfatningen av at her får de tak i gode folk og at her kan ideer og kontakter utvikles.

For det andre er den relative betydningen av enkeltstående kunnskapsbaserte virksomheter større i en mellomstor enn i en stor by. En stor by tåler stor utskifting av virksomheter. Når en blir borte, oppstår

eller kommer en ny. I en mindre eller mellomstor by kan bortfall av en virksomhet innebære at flere virksomheter får følelsen av «å leve utsatt». Det kan ikke utelukkes at bortfall av en virksomhet gjør at andre begynner å se seg om etter tryggere steder å bygge opp virksomhet.

Samling av virksomheter i sentrum vil motvirke denne følelsen. Faktisk kan konsentrasjon av virksomheter i sentrum gi en synliggjøring av lokal kompetanse som det er vanskelig å synliggjøre ellers. For en mellomstor by kan slik synliggjøring av kompetanse være viktig for å tiltrekke seg investeringer og aktivitet.

1.6 Også flere mennesker, spesielt unge voksne, vil bo i byenes sentrum

Livfulle sentrumsområder er også viktig for byer som vil å være attraktiv for innbyggere. Selv om det varierer mye hvor mennesker ønsker å bo og hva de foretrekker å bruke fritiden på, er det en del mønstre som går igjen. Yngre mennesker foretrekker å være «der det skjer». Flytteanalyser tyder på at aktivitet i byenes sentrum (urbane kvaliteter) er en kilde til opplevelser som ser ut til å bety mer for yngre voksne i dag enn tidligere. Spesielt ser det ut til at nærhet til urbane opplevelser er viktig for unge voksne som søker seg til kunnskapsbaserte arbeidsplasser. Eksempelvis øker andelen barn i sentrale bydeler i Oslo, mens andelen synker både i Oslos utkanter og i de fleste forstadskommuner.

For byenes framtidige vekst er tilrettelegging for unge voksne med høy kompetanse trolig mer viktig enn noen gang. Tilrettelegging for både bolig og virksomhet i byenes sentrumsområder er i den sammenheng av særlig stor betydning for mellomstore byer.

Tilrettelegging for økt tetthet i sentrumssoner kommer imidlertid ikke av seg selv. Trolig vil vi se større forskjell mellom byregioner i hvordan de løser sine

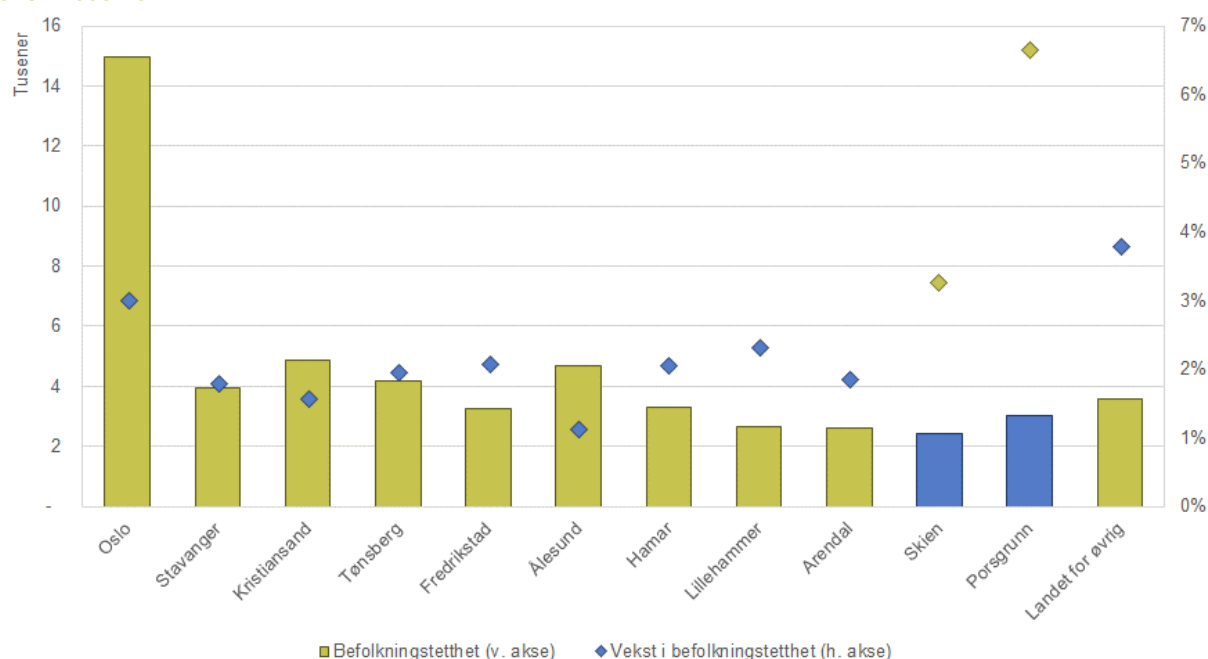
byutviklingsutfordringer framover. Data tyder imidlertid på at de fleste ser verdien av fortetting, jf. figur 6 og 7 som viser at antall innbyggere og sysselsatte per kvadratmeter i utvalgte bykommuners sentrum nå øker raskt.

Like fullt kan trolig våre mellomstore byer bli langt mer offensive i utvikling av egne sentrumsområder. For de fleste byer er det trolig viktig for framtidige attraktivitet og vekstmuligheter at de klarer å koordinere ulike typer beslutningshavere slik at både statlige, kommunale og kommersielle virksomheter kan utvikle seg i sentrum framfor å spres på ulike steder med liten fysisk kontakt.

For Grenland med to distinkte bysentre, Skien og Porsgrunn, blir det en særlig mulighet og utfordring og benytte utviklingen av to bysentre til noe positivt. Mest positivt blir det når sentrene utfyller hverandre. Samtidig forsterker oppdelingen i to sentre behovet for ikke å spre offentlige virksomheter ytterligere.

Figur 6

Innbyggere per km² i sentrumssoner (søyler, v. akse) og vekst i befolkningstetthet (punkter, h. akse). Utvalgte kommuner. 2000-2017

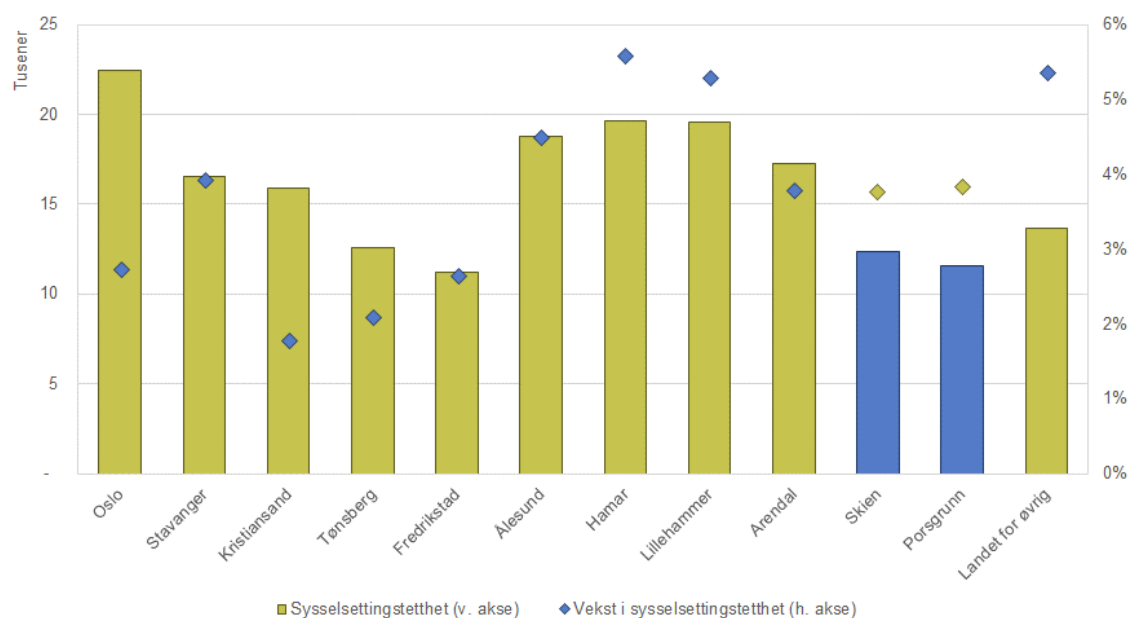

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Note: Sentrumssoner defineres av SSB som et område sammensatt av en eller flere sentrums kjerner med en sone på 100 meter rundt. En sentrums kjerne er et område med minst fire ulike hovednæringsgrupper med sentrumsfunksjoner. I tillegg til detaljvarehandel må offentlig administrasjon, helse- og sosialtjenester eller kulturell virksomhet, underholdning eller annen tjenesteyting være representert. Avstanden mellom virksomhetene kan ikke overskride 50 meter. Det må også være minst 50 sysselsatte i sentrumssonen

Figur 7

Syssetling per km² i sentrumssoner (v. akse) og vekst i sysselsettingstetthet (h. akse). Utvalgte kommuner. 2000-2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

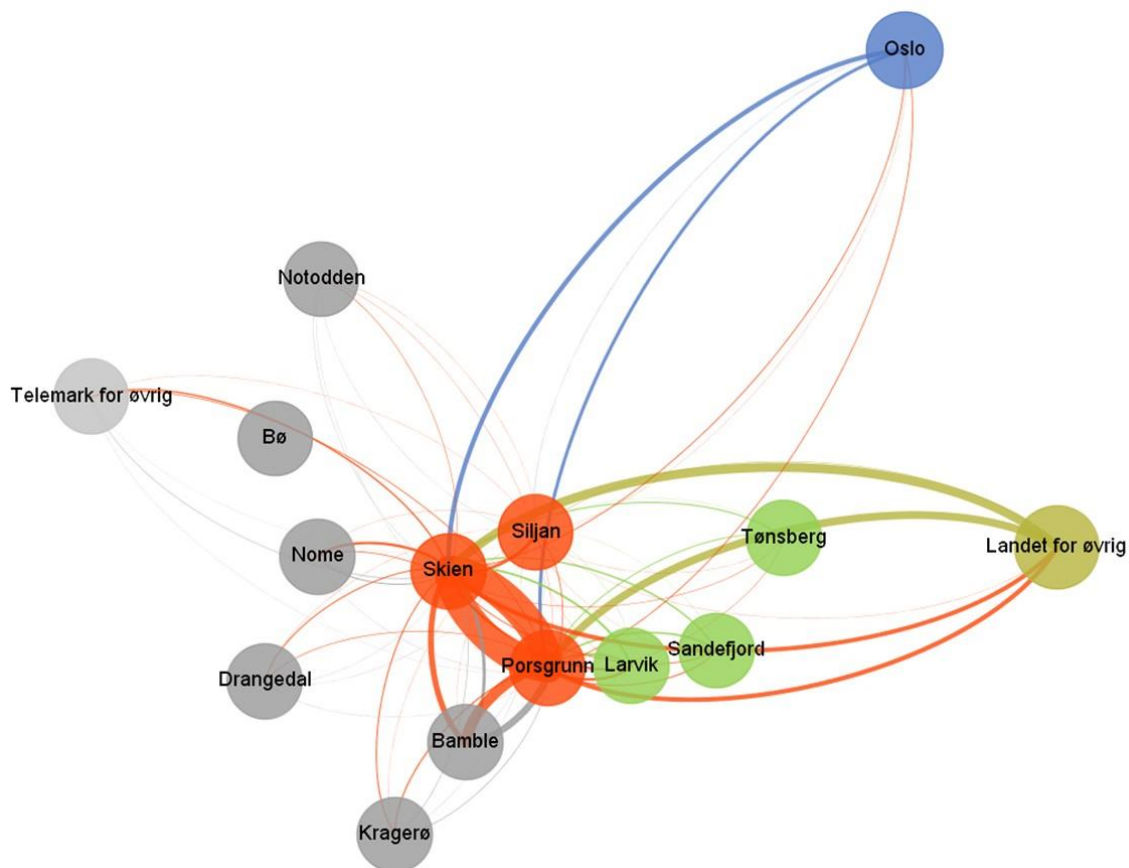
Note: Sentrumssoner defineres av SSB som et område sammensatt av en eller flere sentrums kjerner med en sone på 100 meter rundt. En sentrums kjerne er et område med minst fire ulike hovednæringsgrupper med sentrumsfunksjoner. I tillegg til detaljvarehandel må offentlig administrasjon, helse- og sosialtjenester eller kulturell virksomhet, underholdning eller annen tjenesteyting være representert. Avstanden mellom virksomhetene kan ikke overskride 50 meter. Det må også være minst 50 sysselsatte i sentrumssonen.

1.7 Byer på Østlandet får drahjelp fra Oslo. Grenland må klare seg selv

På Østlandet har flere norske byer i praksis koblet egen bolig- og innbyggervekst opp til Oslos behov for arbeidskraft. Det har vært mulig gjennom stadig bedre pendlermuligheter, spesielt som følge av raske jernbane. For byer som Tønsberg, Moss og Drammen har det vært mulig å utvikle sentrumsnære boligområder koblet til gode pendlingsmuligheter til Oslo, selv om sysselsettingsutviklingen i byene har vært svak.

For Grenland er dette ikke uten videre mulig. Selv med utbygd intercity vil pendleravstanden trolig bli for lang. Grenland må derfor stole mest på seg selv og egen attraktivitet. Til gjengjeld er Grenland et godt integrert bo- og arbeidsmarked hvor innbyggerne i stor grad bosetter seg der de finner det beste botilbudet og arbeider der de finner best arbeid tilpasset seg, jf. figur 8. Pendlingen mellom Grandlandskommunene er betydelig, samtidig som pendlingen til og fra nabokommunene også skaper muligheter.

Figur 8
Pendlingsstrømmer til og fra Skien, Porsgrunn og Siljan 2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Note: Tykkelsen på koblingene mellom regioner bestemmes av omfanget pendlere. Desto tykkere kobling, desto større pendling. Fargen på koblingene bestemmes av destinasjonen (arbeidsstedet) til pendlingsstrømmen. Røde koblinger er dermed innpendling til Skien, Porsgrunn eller Siljan.

1.8 Grenlands industrielle styrkepunkter er et fortinn som kan forsterkes

Grenlandskommunene, sammen med Bamble, er vertskommuner for noen av landets sterkeste industrimiljøer, spesielt innen prosessindustri. Utviklingen og omstillingsevnen til industrien i Grenland er sentral både for inntektsutviklingen og sysselsettingen i Grenland, jf. figur 9.

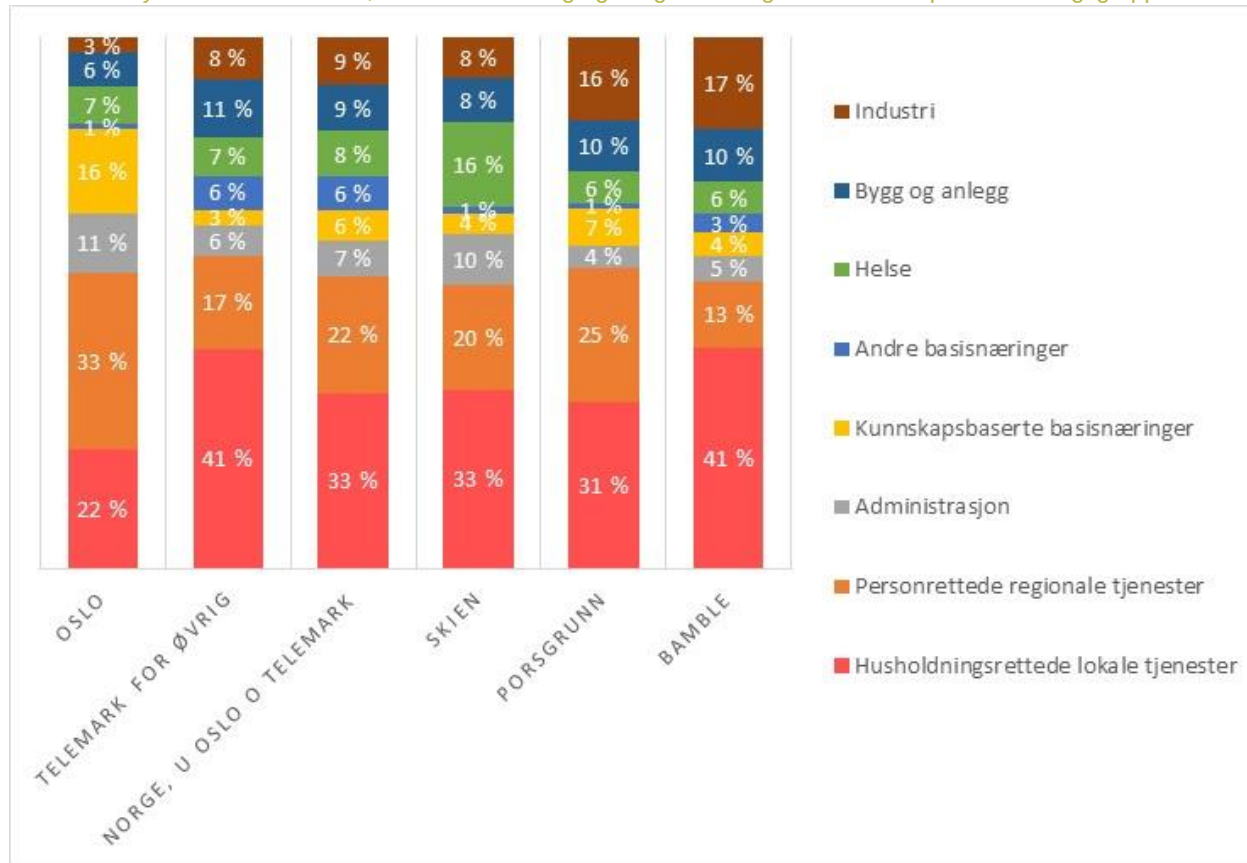
Industriutviklingen påvirker dermed byutviklingen i Grenland både ved at de sysselsetter mange, men enda mer gjennom at industrien er en kilde til eksportinntekt til regionen. Slik sett er det viktig for

utviklingen av byregionene at industrien fortsatt gis mulighet til innovasjon og verdiskaping.

Samtidig tilsier produktivitetsutviklingen i all industri at det blir færre mennesker per produsert enhet. I alle land er det derfor en tendens til at industrisyssetningen faller, selv om verdiskapingen øker, jf. figur 10 og 11 som viser utviklingen i industrisyssetningen i utvalgte norske industriregioner. Det er kun ved etablering av helt nye anlegg at en region opplever økning i industrisyssetningen, noe som skjer sjelden.

Figur 9

Andeler av sysselsatte i Grenland, Telemark for øvrig og Norge for øvrig 2017. Fordelt på åtte næringsgrupper

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Note: **Basisnæringer** er næringer som produserer varer og tjenester som kan handles over lange avstander, som primærnæringer, reiseliv, internasjonal sjøfart, industri og forretningsmessige tjenesteyting. Industri og kunnskapsbaserte tjenester er skilt ut. **Kunnskapsbaserte basisnæringer** er forretningsrettet tjenester med høy andel arbeidstakere med høy utdanning, som teknisk og kommersiell rådgivning og konsulent virksomhet, IKT-tjenester, universitet og høyskoler o.a. **Personrettede regionale** er næringer som leverer tjenester til et stort omland, som transport, lager, engros-handel o.a. **Husholdningsrettede tjenester** er tjenester som er avhengig av å være lokalisert nær husholdningene som varehandel, servering, barnehager, grunnskole o.a.

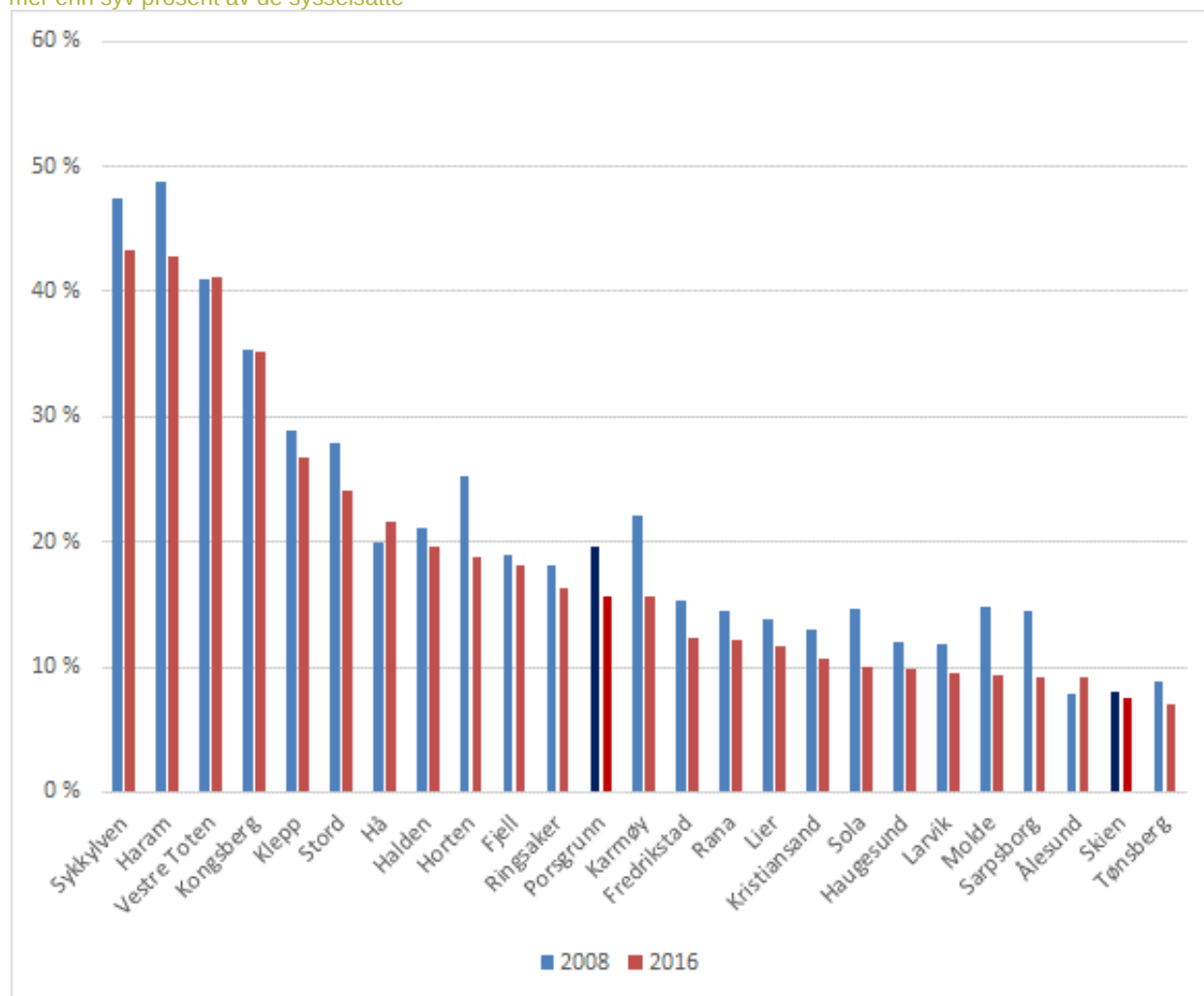
Samtidig øker sysselsettingen i ulike typer tjenestevirksomheter som leverer forretningsmessige tjenester til ulike typer industri. Studier av større industriregioner, både i Norge og i andre land, viser at de fleste regioner (myndigheter og organisasjoner) legger ned en betydelig innstas i å styrke tilbudet av høyere utdanning og forskning som er relevant for nærliggende industri. Hovedbegrunnelsen er å bidra til at industrien forblir dynamisk og viktig som inntektsskaper for regionen.

Både industrirettede tjenestevirksomheter, utdanningsinstitusjoner og forskning og utvikling vil normalt være lokalisert i byene. Også for slike

virksomheter vil det være en sammenheng med hvor virksomheten er lokalisert og virksomhetenes evne til å tiltrekke seg nøkkelpersonell. Det er interessant å legge merke til de siste års vekst i Universitet i Sørøst-Norges campus i Porsgrunn. For Grenlands videre utvikling er det trolig viktig at denne campusen fortsetter å vokse og blir enda mer attraktiv for studenter. Lokalisering tettere på sentrum av Porsgrunn kan være verdt å vurdere i denne sammenheng.

Figur 10

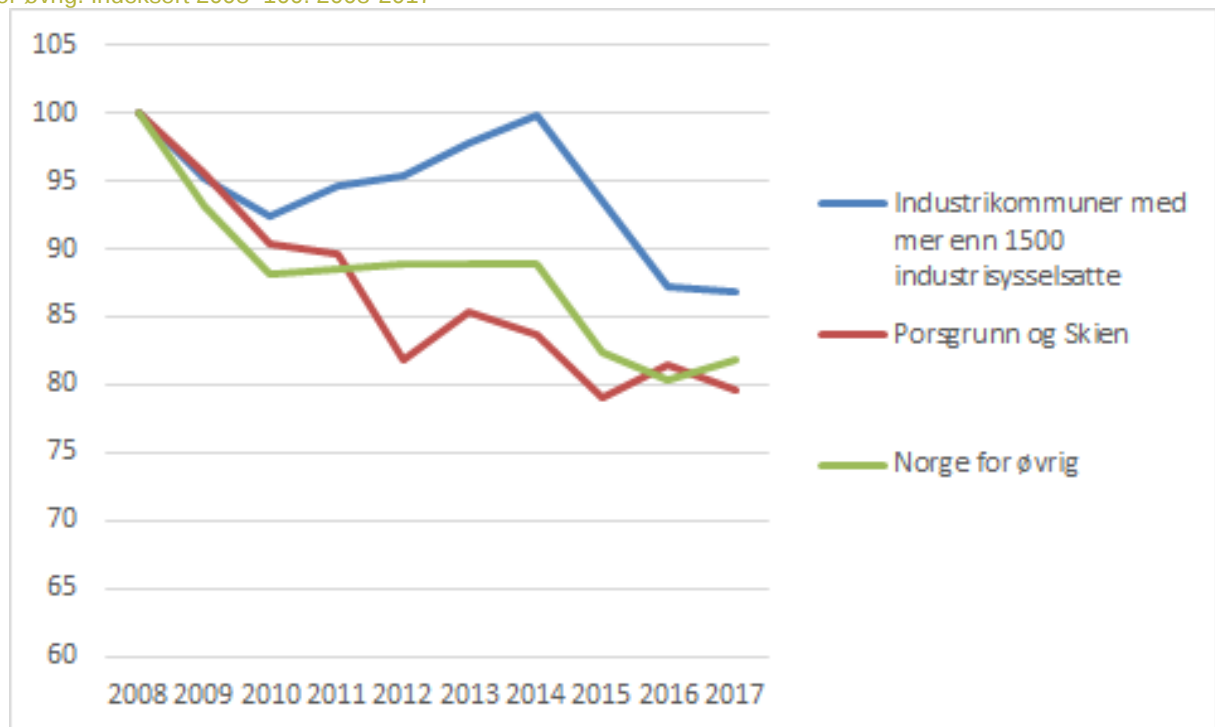
Andelen sysselsatte i kommuner med mer enn 1500 sysselsatte i industri i 2017 og hvor industrisysselsettingen utgjør mer enn syv prosent av de sysselsatte

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Figur 11

Utviklingen i industri sysselsettingen i kommunene i figur 10 unntatt Porsgrunn og Skien, Porsgrunn og Skien og Norge for øvrig. Indeksert 2008=100. 2008-2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

SAMFUNNSØKONOMISK ANALYSE